

15. Ulrich P. Ideenloses Land der Ideen // Berliner Zeitung, 22. April, 2006.
16. Wider den undeutschen Geist! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Buecherverbrennung.de/_Feuerspruche/_feuerspruche.html
17. www.Blog.inberlin.de/2012/11/die-versunkene-bibliothek-am-bebelplatz-denkmal-zur-erinnerung-an-die-buecherverbrennung/
18. www.buecherverbrennung33.de/vor10mai1933.html

УДК 94.009.17(430+480)

Г. Невинна

ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ У 1930-Х РОКАХ

На основі мемуарів, матеріалів періодичних видань, зарубіжної та вітчизняної історіографії досліджено та висвітлено внутрішньополітичні процеси, що відбувались у Фінляндії у 1933-1939 рр.

Основна увага у дослідженні приділена вивченню складів урядів, парламентів держави, політичних лідерів і їх вплив на зміну зовнішньополітичних орієнтирів країни.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня політика, уряд, парламент, політичний лідер.

On the basis of analysis of memoirs, materials of periodicals, foreign and domestic historiography, mutual relations of Germany and Finland in 1933-1939 have been researched and analyzed. Much attention in research of political partnership was paid to study of staff of and of the countries, and their influence on the change of foreign policy guiding lines of the countries.

Key words: international relations, foreign policy, government, parliament, political leader.

Країни Північної Європи, які на початку ХХ століття не перебували у вирі подій світової політики, знаходились осторонь основних збройних конфліктів, після Жовтневого перевороту в Росії одразу опинились у центрі уваги великих держав і коаліцій. У складній міжнародній ситуації кожна із держав Північної Європи намагалася гарантувати свої цілісність, суверенітет і майбутнє. Мова йшла про забезпечення як мінімум трьох чинників, які б сприяли цьому: по-перше, належної обороноздатності; по-друге, сильних і впливових союзників серед великих держав того часу; нарешті, по-третє, виваженої політики стосовно своїх більш потужних сусідів.

Консервативні кола уряду Фінляндії вважали, що для захисту своєї незалежності необхідна підтримка будь-якої великої держави. Йшлося, насамперед, про Німеччину. Але більш помірковано налаштовані політичні сили Фінляндії також розуміли, що пріоритетне співробітництво з Німеччиною не повинно шкодити фінській орієнтації на країни Скандинавії. Водночас і те, й інше мало здійснюватись лише в обмеженому взаємозв'язку. Такої позиції, однак, не поділяли крайньоправі політичні течії у Фінляндії. Як відзначив у своїх мемуарах маршал Г.К. Маннергейм, "існували кола, де відчужено ставились до думки про орієнтацію на північні країни", "... вони як і раніше, звертали погляд на Німеччину" [1, с.58].

Загалом *актуальність* дослідження визначається необхідністю всебічного та глибокого аналізу внутрішньої політики та її впливу на зовнішньополітичні орієнтації країн у міжвоєнний період. Це стосується нового прочитання і вивчення на основі сучасних наукових підходів і прийомів зовнішньополітичної діяльності Фінляндії в довоєнний період. Окрім того, вивчення даної тематики є актуальним для українських учених, оскільки сучасні політичні реалії, які відбуваються в Україні є подібними до фінських внутрішньополітичних процесів періоду, що вивчається.

Суспільно-політична актуальність теми, ступінь її вивчення визначає мету та завдання статті. *Метою* даного дослідження є вивчення процесу впливу внутрішньополітичних процесів, що відбувались у Фінляндії у міжвоєнний період, на зовнішньополітичні пріоритети. При дослідженні даної тематики автор ставить перед собою *завдання* вивчити ставлення органів влади, громадськості, засобів масової інформації Суомі до зовнішньої політики Фінляндії; вплив внутрішньополітичних процесів на вибір зовнішньополітичної орієнтації країни у досліджуваній період.

Дана тематика у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі розглядалась лише частково, насамперед у контексті вивчення міжнародної політики довоєнного часу або розвитку радянсько-фінських і радянсько-німецьких стосунків до початку та в період Зимової війни, що, безумовно, актуалізує тему дослідження.

Не можна заперечувати, що зовнішня політика Фінляндії у 30-х рр. минулого століття була тісно пов'язана із внутрішньополітичною розстановкою сил, насамперед лінією уряду, президента та парламенту.

Залишивши Лігу націй, Німеччина почала порушувати умови Версальського договору, і таким чином бойкотувати систему Ліги націй загалом. Всі фінські політичні партії протидіяли цій політиці. Винятком була лише невелика фракція крайньоправих – Патріотичний народний рух (ПНР).

У Фінляндії крайньоправі втратили політичний вплив ще на початку 30-х рр. Починаючи з 1933 р., у парламенті була представлена тільки одна профашистська партія – Патріотичний народний рух. Вона мала лише 7% парламентських місць і діяла окремо від інших партій. У 1938 р. міністр внутрішніх справ У. Кекконен навіть оголосив дану партію поза законом, хоча його рішення потім було відмінено у судовому порядку. На виборах 1939 р. профашистська партія отримала 8 місць, або 4% від загального їх числа у парламенті. Це явно свідчило про загалом негативне ставлення в країні до фашистських ідей.

Невдачу фашизму у Фінляндії можна пояснити слабкістю керівництва чи суперництвом і розколом всередині рухів. Але, крім того, у даному регіоні фашизм зіткнувся з добре встановленою конституційною системою, заснованою на демократичних цінностях. З іншого боку, відносно більший вплив, який фашизм мав у Фінляндії, співвідноситься з тим фактором, що він діяв там в умовах демократії, яка нещодавно склалась, і конкурував з демократичними політичними силами, які також були новими на політичній арені і не мали достатнього досвіду, щоб ефективно діяти проти зростаючої хвилі фашизму.

З 1934 р. при владі перебував третій уряд Т. Ківім'які, який спирався на підтримку Націоналістична прогресивна партія (НПП). Парламентська база уряду Ківім'які звужилася, коли в лютому 1936 р. пішли у відставку міністри від Шведської народної партії (ШНП). Після цього уряд міг спиратися тільки на підтримку 11 депутатів від НПП. На парламентських виборах у липні того ж року фракція НПП втратила ще 4 депутатських мандати. Соціал – демократи завоювали додатково 5 місць, підвищивши рівень свого представництва до 83 голосів.

Перемоги Соціал-демократичної партії Фінляндії (СДПФ) на виборах 1933 і 1936 рр., відмежування Національної коаліційної партії (НКП) від крайньоправих і те, що Патріотичний народний рух (ПНР) залишалася невеликою за чисельністю партією, забезпечили збереження у Фінляндії демократичної системи. Фінський історик М. Якобсон так оцінив ці політичні зміни у парламенті: "І все ж демократія перемогла. Фінляндія була однією з кількох європейських країн, яка чинила опір хвилі антидемократичних сил, які поглинули більшу частину континенту у 1930-ті рр." [5, с.22]. Зміни у розстановці політичних сил на користь прихильників демократії сприяли також поліпшенню відносин між соціал-демократами і аграріями. Міжпартійні переговори про можливу співпрацю на урядовому рівні розпочалися у вересні 1936 р. Проект програми був готовий незадовго до падіння уряду Ківім'які.

Долю уряду Т. Ківім'які поставили під загрозу матеріали Центральної розшукової поліції, що проникли до преси у вересні 1936 р. У них йшла мова про т. з. "політику народного фронту" [3, с. 183]. Прем'єр – міністр захотів з'ясувати, наскільки широко

комуністам вдалося проникнути у різні громадські організації, які “здавалися нешкідливими”. У матеріалах поліції були навіть поіменно названі члени уряду й інші відомі громадські діячі, що перебували під наглядом.

Соціал-демократи планували зробити запит за матеріалами розшукової поліції, але уряд сам обрав собі причину, через яку він сам “схотів упасти” [3, с.183]. Т. Ківім’які запропонував змінити кримінально-процесуальний і військово-кримінальний кодекси. Його пропозиції містили, зокрема, пункт про запровадження смертної кари за державну та військову зраду. Тим самим він поставив питання про довіру уряду. При обговоренні цих пропозицій навіть представники урядової партії не підтримали їх. При голосуванні вони були відкинута більшістю лише в один голос. За відхилення проголосували 94, проти – 93 депутати. Показово, що 2 депутати від НПП були відсутні під час голосування. Уряд Фінляндії який перебував при владі довше, ніж усі попередні, 3 роки 9 місяців і 21 день, впав на початку жовтня 1936 р.

Відповідно до парламентської практики прем’єр-міністр Вайне Таннер заявив президенту П.Е. Свінгувуду, що соціал – демократи хочуть взяти участь у переговорах про формування уряду більшості. Спочатку президент нічого проти цього не мав, але вже за півгодини досить сухо заявив Таннеру, що соціал-демократам немає чого робити в уряді, поки він є президентом. На зміну його позиції вплинув рішучий опір з боку НКП. На думку керівництва партії, участь соціал-демократів в уряді мала б для країни фатальні наслідки. НКП запропонувала АС (Аграрний союз) співробітництво для створення міцного уряду, який би, можливо, користувався більшою довірою. Однак АС на це не пішов. П.Е. Свінгувуд доручив формування уряду К. Каллію.

Четвертий уряд К. Каллію, який приступив до роботи у жовтні 1936 р., спирався, головним чином на АС. 10 міністрів представляли партію прем’єр-міністра, плюс два міністри від НКП і два від НПП. На вимогу Каллію Р. Голсті повернувся на посаду міністра закордонних справ по 14-річній перерві. П. Свінгувуд призначив Р. Голсті неохоче, бо вважав його занадто антинімецьки налаштованим. Міністром внутрішніх справ став член АС 36-річний доктор права Урхо Кекконен. Цікавим є той факт, що Урхо Кекконен у 1932 та 1933 рр. для підготовки дисертації побував у Німеччині, де став свідком приходу Гітлера до влади. Діяльність комуністів у Фінляндії на той час була уже заборонена, тому у памфлеті “Самооборона демократії” Кекконен звертав увагу на загрозу, яка йшла від правого радикалізму [4, с.239].

Праві широким фронтом виступили на підтримку обрання П.Е.Свінгувуда на новий термін на президентських виборах 1937 р. Контркандидатами знову виступили К. Столберг, К. Каллію і В. Таннер. Уже на третій поспіль президентських виборах соціал-демократи свою основну мету вбачали в тому, щоб перешкодити обранню П. Свінгувуда. У виборчій кампанії, яку вони проводили, гасло на підтримку Свінгувуда “Старого Пеку знову” отримало іронічну приписку “до Луумякі” (тобто відправити старого на відпочинок до його рідного маєтку Котканіємі, у селі Луумякі).

Соціал-демократи намагалися забезпечити обрання К. Столберга вже у першому турі, а тому відразу відмовилися від кандидатури В. Таннера. Обрання Столберга провалилося тому, що частина членів ШНП проголосувала за П.Е. Свінгувуда. У другому турі соціал-демократи, згідно своєї обіцянки, проголосували за К. Каллію, який і був обраний президентом республіки 177-ма голосами. За К. Калію, крім виборників від СДПФ і АС, проголосувала також частина представників НПП.

Зміна президента усунула останню перешкоду на шляху співпраці АС і СДПФ на урядовому рівні. Партії домовилися, що портфель прем’єр-міністра дістанеться НПП, “нейтральній” стороні в уряді. Кандидатами були названі, зокрема, А. Каяндер і Р. Рюті. Останній відмовився, і соціал-демократи підтримали кандидатуру Каяндера. АС передав питання на вирішення президенту Каллію. Той доручив сформувати уряд Каяндеру, який у 1920-ті рр. очолював два “уряди чиновників”. У третьому уряді Каяндера, так званому “червоно-зеленому”, іншим представником від НПП був Р. Голсті, який повернувся на посаду міністра закордонних справ. Впливова фігура в СДПФ, В. Таннер отримав портфель міністра фінансів.

Парламентська база “червоно-зеленого” уряду була ширшою, ніж будь-якого попереднього. Серйозна економічна криза початку 1930-х років йшла на спад, популярність уряду в народі зростала, і старі суперечки були поховані.

У 1930-х рр. число прихильників сил, що перебували на крайній політичних полюсах, виразно скоротилися. Нелегальна КПФ, сильно послаблена антикомуністичними законами і власними хибними політичними оцінками, у 1934 р. взяла на озброєння так звану комінтернівську “тактику народного фронту”, яка передбачала співпрацю з соціал-демократами і прогресивною буржуазією. Керівництво СДПФ категорично відкинуло ці прагнення. У 1937 р. з партії були виключені поборники ідеї народного фронту – студентське Товариство академічних соціалістів і опозиція, що згуртувалася навколо своєї газети “Сойхту” (“Смолюскіп”) [3, с.185].

Все ж 12 березня 1937 р. був створений новий аграрний соціал – демократичний уряд. На парламентських виборах 1936 р. аграрії отримали 53, а соціал – демократи – 83 з 200 депутатських місць. Так званий “червоноземельний уряд”, до якого ввійшли 6 соціал – демократів, 5 аграріїв, 2 представники Прогресивної партії і один безпартійний міністр, мав широку парламентську базу. Він перебував при владі до початку Зимової війни.

Уряд у свою чергу намагався остаточно приборкати крайньоправих. Восени 1937 р. міністр внутрішніх справ У. Кекконен почав проводити лінію на заборону ПНР. Молодіжна організація у рамках ПНР, “Синьо-чорні”, які брали участь у спробі державного перевороту в Естонії, була закрита у травні 1938 р. В листопаді того ж року У. Кекконен отримав від уряду повноваження розпустити ПНР на підставі того, що ця організація була заснована з метою продовжити справу забороненого Лапуаського руху. Міський суд Гельсінкі, однак, скасував рішення Міністерства внутрішніх справ. У. Кекконен продовжив боротьбу проти ПНР, але загострення відносин з СРСР восени 1939 р. перешкодило йому довести справу до кінця [3, с.186].

Спочатку міністром закордонних справ був Р. Голсті (1936 –1938), член Прогресивної партії, відомий англофіл. В ув’язненні Р. Голсті Фінляндії потрібно було орієнтуватись на північноєвропейські країни, діючи в рамках Ліги націй, а також на Англію і Францію. Наступником Р. Голсті на посту міністра закордонних справ наприкінці 1938 р. став Е. Еркко, який вважав скандинавську політику найважливішою та недовірливо ставився до Ліги націй.

Соціал-демократи завжди були відомі своїм пацифізмом і дотриманням принципів Ліги націй. Разом з тим вони також проявляли помітну схильність до співробітництва із скандинавськими країнами, одночасно підкреслюючи важливість підтримання нормальних відносин з Радянським Союзом.

У свою чергу, аграрії виявляли незацікавленість підвищувати податки, призначені для задоволення потреб армії. Зовнішньополітична орієнтація партій з 20-х рр. віддавала перевагу балтійському вектору і виконанню зобов’язань, які впливали з членства в Лізі націй. Поряд з цим і Аграрний союз зробив вибір на користь орієнтації на північноєвропейські країни.

На парламентських виборах влітку 1939 р. становище “червоноземельного уряду” ще більше зміцнилось. Тепер аграрії мали 56, а соціал- демократи – 85 місць. Крайньоправа партія – Патріотичний народний рух – отримала лише 8 з 200 місць. Тим самим парламентська основа скандинавського напрямку фінської зовнішньої політики значно зміцнилася. Німеччина не мала прямої можливості на неї впливати [2, с.51]. Разом з тим уже тоді – в 30-х. рр. - правими радикалами міжнародний розвиток і зовнішня політика Фінляндії розглядалися виключно з позицій протистояння Радянському Союзу.

Проте курс зовнішньої політики Фінляндії залишався невизначеним. Вибори президента 1931 р. не були обнадійливими. Новим главою держави став П.Е. Свінгувуд, добре відомий своєю пронімецькою орієнтацією і яскраво вираженими антиросійськими настроями. Для його підтримки на виборах об’єдналися найбільш консервативні політичні сили, включаючи лапуасців, серед яких він користувався значним авторитетом. Саме завдяки лапуаському руху Свінгувуд у липні 1930 р. став прем’єр-міністром, підтримавши так званий “селянський похід” на Гельсінкі, в якому взяло участь 12 тис. прибічників цього руху.

Прем’єр-міністр Фінляндії А.С. Ірьє-Коскінен намагався вплинути на Свінгувуда, схилиючи його до того, щоб не проводити вигідну лапуасцям лінію. Звертаючись до президента, прем’єр-міністр, звичайно, враховував ту обставину, що в демократично

налаштованих колах країн Заходу з осудом ставилися до лапуасців, про що в міністерстві закордонних справ Фінляндії були добре проінформовані.

Хоча в ідеологічному відношенні П.Е. Свінгвуд мав чимало спільного з лапуасцями, він, як президент, змушений був у питаннях внутрішньої і зовнішньої політики країни відходити від підтримки їх екстремістських дій, які шкодили інтересам держави, підірвали її основи і вносили розкол у фінське суспільство. Така позиція президента привела до придушення путчу, який намагались влаштувати лапуасці, і значного ослаблення їх впливу. Фактично це дозволило в кінцевому підсумку приборкати рух Лапуа. Сформувавшись у партію фашистського типу - "Патріотичний народний рух", він остаточно увійшов у рамки політичної державної системи, вже не маючи більш-менш значної підтримки серед населення і керівництва країни.

Отже, політичний розвиток Фінляндії у 1930-х рр. був іншим ніж у багатьох країнах Центральної та Східної Європи, які здобули незалежність після Першої світової війни, а згодом одна по одній скотилися до правої диктатури [3, с.183]. У Фінляндії парламентська система зберегла свою дієздатність, і демократія навіть зміцніла. Національне згуртування сталося через визнання за соціал-демократичним рухом права на існування.

У 30-ті рр. вплив президента на зовнішню політику Фінляндії мав другорядне значення. Вона знаходилась перш за все у віданні уряду та безпосередньо міністра закордонних справ. Президент П.Е. Свінгвуд (1931 – 1937) був відомий своїми пронимецькими настроями ще з 1918 р. Як регент Фінляндії він висловив тоді підтримку кайзеру. У 1937 р. президентом став аграрій К. Калліо (1937 – 1939), який віддав перевагу орієнтації на Скандинавію [2, с.50].

Впродовж 1932-1934 рр. уряди та міністри закордонних справ також намагались орієнтуватись переважно на Скандинавію. Підтримка цієї лінії в країні посилювалась у порівнянні з попереднім періодом після приходу в уряд соціал-демократів. На межі 20-х – 30-х рр. соціал – демократична партія впоралась з атаками на неї з боку комуністів і крайньоправих.

Джерела та література

1. Маннергейм К.Г. Мемуари./ К.Г. Маннергейм - М.: Вагриус, 1993. – 509 с.
2. Зимняя война. 1939-1940. Т. 1. Политическая история. - М.: Наука, 1998. – 379 с.
3. Юссіла О., Гентіля С., Невакві Ю. Від Великого князівства до сучасної держави. Політична історія Фінляндії від 1809 року. / О. Юссіла, С. Гентіля, Ю Невакві.– К.: Унісерв, 2002. – 406 с.
4. 100 Faces from Finland. A Biographical Kaleidoscope.- Helsinki: FLS (Finnish Literature Society), - 2000. - 265 s.
5. Jakobson M. Finland in the New Europe Published, with the Center for Strategic and International Studies. – Washington, D.C., 1998. – 177 p.

УДК 94:323.281(470+571) «193/194»

Ю. Терешко

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДСТВА РОСІЙСЬКО-РАДЯНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ (30-40-ВІ РР. ХХ СТ.) ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУЧАСНУ ПОЛІТИКУ ПУТІНСЬКОЇ РОСІЇ. ЧАСТИНА I

У статті розкриваються основні злочини проти людства російського радянського тоталітарного комуністичного режиму в 1930-64 рр. ХХ ст. А також спадковість і вплив цих злочинів на неоімперську політику терору путінської Росії. Стаття покликана проаналізувати природу тотального терору російського Кремля проти України і української нації, нації СРСР, а також націй країн Центрально - Східної Європи в зазначений період.

Ключові слова: російський радянський комуністичний режим, злочини проти людства, тоталітарний режим, сталінізм, політика терору, Друга світова війна, неоімперська політика, путінська Росія, імперський синдром.

The article reveals some major crimes against humanity during Russian Soviet totalitarian communist regime in 30-60 years in the XX century. Also this article narrates about continuity and impact of these crimes on neoimperial policy of terror in Russia of Putin time. The article appeals to analyze the nature of total terror of Russian Kremlin against Ukraine and Ukrainian nation. Likewise it has an aim to analyze the terror against nations of USSR and also countries of Central and Eastern Europe during the specified period.

Key words: Russian Soviet communist regime, crimes against humanity, totalitarian regime, Stalinism, the policy of terror, the Second World War, neoimperial policy, Russia in time of Putin, imperial syndrome.

Минула 70-та річниця закінчення Другої світової війни, яку розв'язали два тоталітарні режими: націонал-соціалістична Німеччина і комуністична російсько-радянська імперія...

Жертвами війни стали десятки мільйонів європейців, більшість з яких вірили, або робили вигляд, що вірять у «світле комуністичне» чи «націонал-соціалістичне» майбутнє.

Найбільші непоправні втрати понесла Україна і українська нація, яка стала головним театром військових дій після 22 червня 1941 року. Близько 15-ти мільйонів українців стали жертвами найбільш людоненависницьких тоталітарних режимів у 40-ві рр. ХХ століття.

Проте і сьогодні кдбістське керівництво Росії в особі Путіна продовжує переконувати зазомбоване масове пострадянське суспільство, що СРСР виграв би війну з Німеччиною і без допомоги України і її нації. Лише за останні 25 років російські неоімпералісти, керуючись принципом розділяй і володарюй, зуміли розв'язати велику кількість військових конфліктів на пострадянському просторі за участю проросійських ренегатів і сепаратистів-терористів. Так з'явилися терористичні квазідержавні утворення ПНР на території Молдови, Абхазія та Південна Осетія у Грузії, окупований Нагорний Карабах в Азербайджані. За наслідками Другої світової війни Росія продовжує тимчасово окупувати частину Німеччини-Східну Пруссію (провінцію і м. Кьонігсберг), фінську Карелію, Східну Естонію, українську Кубань, китайську Маньчжурію, японські Курильські о-ви і о. Сахалін, фактично окупувала Таджикистан.

Проте імперська параноя російських кдбістів при владі і бажання Путіна «вляпатись» в історію як «собирач земель русских» призвели до окупації українського Криму «мирними зеленими чоловічками», проведення в рамках «православного русского мира» маршматичної політики створення міфічної «новоросії» та відкритої гібридної війни з Україною на східних її кордонах, створення псевдодержав-терористів ЛНР-ДНР т.з. «Лугандонії»... Невиліковні психічні розлади свідомості російських православних кдбістів-неосталіністів та неоімперська шизофренія спонукали Кремль і російський парламент під виглядом війни з ІДІЛ санкціонувати масовані бомбардування житлових кварталів цивільного населення Сирії, що фактично призвело до початку **Третьої** світової гібридної війни. Як закономірний наслідок і відповідь ісламістів - підірваний французький Аеробус А - 321 російської авіакомпанії «Когальмавіа», численні терористичні акти в Україні, Росії, Франції, Туреччині, Іраку, Ізраїлі та ін.

Все це і набагато більше результат невиліковної хвороби московської держави з моноло-татарською історією і ментальністю та її зазомбованого населення. Назва цієї хвороби - людоненависницький імперський шовінізм, що бере початок ще з часів «оприччини» Івана Грозного (васала і правонаступника Золотої орди), котрий вкрав і привласнив головний символ Візантійської імперії (двоголовий орел) в рамках першої міфологізованої теорії «русского мира», відомою під назвою «Третій Рим».